

tiones, præcepta, oburgationes, supplicia, præmia adhiberentur justè, ut imaginatio ab his tamquam sufficientibus motivis agatur, bono alliciente, aut pœna retrahente; ut in brutis hujusmodi *mechanismo*, ut ajunt, uti consuevimus, quin crudelitatis arguantur: ergo hæc pro libertate probatio infirma est. R. neg. ant. ac deductam ab analogia brutorum probationem. Si adhuc moralitatis idea aliqua superest humano generi, justitia *vendicativa*, ac *remunerativa* agnoscenda est, quæ & pœnas decernit præteritis actionibus, ac præmia proponit, ac distribuit pro benefactis. Sensu tamen communi destitui hominum genus, oportet, si & suppliciis in actiones necessarias animadvertat, aut remuneret, quæ ab automatis profecta sunt. Egregiam verò justitiam remunerativam, aut vindicativam te exercere dices, quum aut frustulo prædæ ca num solertiam remuneras, aut baculo ob ignaviam in eundem animadvertis!

517 Dices. Cælitæ laude digni censentur, etiamsi amor ille, quo in Deum feruntur, necessarius sit: ergo etiam homo & laudem, & præmium obtineret ob benefacta, quæ necessariò faceret. R. dist. ant. Cælitæ laude digni censentur ratione *objecti*, conc. ant. ratione *meriti*, neg. Idem de actionibus necessariis tam honestis, quam pravis dicendum foret, homine libertate destituto: objectum laudabile, aut turpe esse; homines verò nec laude, nec vituperio dignos fore ob virtutes, aut scelera patrata.

518 Argum. 6. Voluntates nostræ pendent ab inclinationibus, & declinationibus: hæc autem ab impressionibus; ergo sunt, ut impressiones. Pendent autem necessariò impressiones ab objectorum externorum actionibus, corporis constitutione, ac organorum temperie, animique præsentis statu: omnia autem hæc necessaria sunt: ergo & quæ ab his consequuntur voluntates, seu *volitiones*. R. ad argumentum, in quo nimium exultant necessitatis assertores, dist. maj. voluntates nostræ pendent necessariò ab inclinationibus, & declinationibus, neg. pendent tamquam motivis nullam necessitatem inducentibus, conc. maj. Ne eadem repetamus, relege dicta art. 472, & 476. Quid verò intelligant nomine inclinationum, aut declinationum, deberent prius nobis exponere: nam appetitiones, aut aversiones, quæ pronum est judicare, ipsos his verbis indicare, certum quidem est, voluntatem movere, minimè tamen ab his necessariò agi, ut ex argumentis in probationibus adductis ostensum est. Perceptiones verò judicio etiam præctico comprehenso (472), minimè voluntates determinare, ex art. citatis apparet.

519 Argum. 7. Nihil est sibi ipsi causa, ut sit: ergo pari ratione nihil est sibi ipsi causa, ut moveatur. Vo-

Voluntas ergo non movet se ipsam; sed necesse est, quod ab aliquo moveatur, quia incipit agere post, quum prius non ageret, et omne tale aliquo modo movetur... sed quod ab alio movetur, necessitatem ab alio patitur: ergo voluntas necessariò vult. ,, Hoc argumentum, quod Hobbesius proponit, nos verbis D. Thomæ illud exposuimus, ac ejusdem verbis solvemus. ,, Deus quum omnia moveat secundum rationem mobilium... etiam voluntatem movet secundum ejus conditionem, non ut ex necessitate, sed ut indeterminatè se habentem ad multa. ,, Quæst. 6. de Malo art. uni. Inibi etiam aliud argumentum ab eodem Hobbesio et Collinio propositum solvit S. Doctor: adèd antiqua illa sunt, quæ a recentioribus libertinis veluti nova cuduntur. Est autem hujusmodi:

520 Argum. 8. ,, Si voluntas aliquid determinatè vult, oportebit, quod sit aliqua causa, quæ faciat ipsam velle: causa autem posita, necesse est, effectum poni... quia si causa posita adhuc est possibile, effectum non poni, indigebit alio reducende de potentia in actum, & sic prima non erit sufficiens causa: ergo voluntas ex necessitate movetur. ,, Resp. S. Doctor. ,, Dicendum, quod non omnis causa ex necessitate inducit effectum, etiamsi sit causa sufficiens, eo quod causa potest impediri, ne quandoque effectum suum consequatur; sicut causæ naturales, quæ non ex necessitate producant suos effectus, sed ut in pluribus, quia in paucioribus impediuntur. Sic ergo illa causa, quæ facit voluntatem aliquid velle, non oportet, quod ex necessitate hoc faciat, quia potest per ipsam voluntatem impedimentum præstari, vel removendo talem considerationem, quæ inducit eam ad volendum, vel considerando oppositum. ,, Hoc etiam argum. idèd verbis S. Doctoris proposui, ut ea, quæ art. 505. dixi, ipsius auctoritate firmentur: manifestum enim est, præmotionem a voluntate impediri posse, ab ipso hic doceri. Obiter etiam notanda est *Ratio sufficiens* leibnitiana in S. Doct. verbis. Sed hæc hæctenus.

CAPUT NONUM.

De mentis humanæ Natura, & Origine.

§. I.

An humanus animus sit incorporeus.

521 **U**t brevius, ac dilucidius rem conficiamus, notionem materiæ, ac spiritus primum stabilire oportet, ut ex idearum diversitate, objectorum distinctio luculenter

deducatur. Materia, seu corpus, hic enim promiscua habemus, est substantia extensa, composita, divisibilis, solida, iners, figurabilis. Spiritus nomine substantiam inextensam, simplicem, activam, nulla insignem figura, intelligendi facultate, ac voluntate præditam concipimus. Ad quam ex duabus substantiarum speciebus mens nostra adjungenda venit? En dissidium voluntatum, ni fallor, magis quam judiciorum; id enim maximè cuperent, ut verum esset, quod sibi, atque aliis persuadere nituntur, ipsorum ratione & conscientia reluctante. Sed ut per gradus procedamus, sit

522 Prop. 1ma. *Materia cogitare non potest.* Dem. Idea materiæ cum notione cogitationis essentialiter pugnat: ergo altera alteram essentialiter excludit. Prob. ant. materia extensa est, divisibilis, iners: cogitatio inextensa, simplex, actuosa; at hæc proprietates invicem pugnant, ac se mutuo concipiunt: ergo &c. Prob. 2da pars majoris. Si cogitatio esset extensa, ac divisibilis, totum objectum non perciperemus; hoc a sensu intimo falsum habemus: est igitur inextensum quid ac simplex cogitatio. Prob. maj. Si cogitatio est extensa, ac divisibilis, vel quælibet pars totum objectum percipit, vel singulæ singulas objecti partes: si primum dixeris, infinitæ erunt, non una, eademque perceptio; si alterum, quum partes distinctæ sint, pars, quæ percipit unum extremum, alteram non percipiet; quæ medium, partes a medio distantes non cognoscet: ergo numquam totum objectum percipiet. Fac ex. gr. Petrum caput statuæ percipere, Paulum manus, Andream pectus, Joannem pedes &c. integram ne perceptionem ex harum perceptionum partialium congerie unquam elicies?

„ Hoc argumentum propriè innititur unitati veræ ideæ, quæ entibus cogitantibus convenire debet. Si enim substantia cogitans non alio sensu esset una, quam eo quo globus unus est, ipsa numquam totam arborem perciperet. En hujus veritatis demonstrationem. Concipe quatuor terræque orbis partes in globo depictas. Nihil hoc in globo cernis, quod totam complectatur Asiam, imò nec integrum flumen: quæ pars exhibet Persiam, Siamum non refert; ripamque dexteram a sinistra in cursu Eufhratis discernis. Si ergo globus his figuris ornatus, foret easdem intelligendi facultate præditus, nihil haberet in se ipso, quod asserere posset: *ego totam Europam, universam Galliam, integrum Amstelodamum, quæ latè patet Vistulam cognosco.* Quælibet globi pars partem figuræ posset cognoscere, quæ ipsi est superimposita. Quoniam autem quælibet pars minima sit aded, ut nullum referat locum integrum, sic planè inutilis esset hujusmodi cogitandi facultas;

tas; nullum enim cogitandi actum produceret: certe quæcumque foret illa intellectio, toto calo differret ab his, quas semper in nobis sentimus, quæ totum integrum objectum repræsentant. Quod quidem argumentum evidenter probat, id, quod in nobis has imagines percipit, in nullas dissecari posse partes; atque facultatem in homine cogitantem, nec corpoream, nec materialem, nec pluribus entibus coalescentem esse posse. Bayle, Dict. Phil. Art. Leucip. Hic auctor materialistis minimè suspectus esse potest.

523 Dem. 2. Si materia cogitare posset, cogitatio esset intrinseca materiæ modificatio, ut est manifestum: at hoc est absurdum maximum in philosophia: ergo & id unde derivatur. Prob. min. Si cogitatio materiæ modificatio existit, in quot partes materia dividi, & cogitatio discerpi posset: posset igitur in duas medietates, quartas, octavas partes dissecari: possent & appendi in statera, ac veluti *rhubarbarum* vendi a pharmacopolis, quod utinam pharmacum hujusmodi homines, nec tribus anticyris sanandi, sumpsissent! Sed ludicra mittamus.

524 Dem. 3. Cogitatio vel esset motus materiæ ab objectis externis impressus, vel materiæ configuratio: neutrum autem dici potest: est igitur cogitatio aliud a materiæ notione distinctum. Prob. min. Si motus materiam cogitantem efficeret, omnes res materiales in motu constitutæ cogitarent: hæc autem absurditatum maxima est, ut inductione facile quisque demonstrabit. Deindè nec a materiæ configuratione cogitationem repeti posse, sic ostendo: materiæ configuratio est ejusdem in aliquam figuram conformatio; aut igitur omnis materia cogitat, quippè semper figurata existit; aut peculiari configuratione donanda est, ut ad cogitandum determinetur. Rursus, quum materia iners sit, hac configuratione semel acquisita, semper in eadem cogitatione permanebit, donec aliter figuretur: quod si a nullo externo agente metamorphosim patiatur, in æternitatem eandem cogitationem conservabit; eritque velut statua Antonini equestris in platea Capitolii collocata, in eadem cogitatione defixa; quod, qui devoret, ipso are corinthio durior sit, necesse est.

Quod si motu simul, ac peculiari configuratione materiæ cogitationem effici, cum Lucretio dixeris, ajo: aut materia hunc sibi motum imprimere, atque in eam configurationem se conformare potest; aut ab agentibus externis ad hoc determinatur: primum materiæ notionibus adversatur, idque materiam vocas, quod omnes spiritus nomine intelligunt, quæ est verborum, non rerum controversia. Jam si materia ut cogitet, ab objectorum impressionibus determinari debet, rerum præteritarum me-

moriā excitare, ideas comparare, unum ex alio deducere, res abstractas percipere, novas notiones sibi parere &c. numquam poterit; uno verbo, erit passiva quādam potentia, quā idē cogitabit, quia placet Lucretio, ejusque sectatoribus cogitationem appellare, quod alii motum, ac modificationes dicitant; quadrata nimirum miscere rotundis.

525 Oppon. 1. Lockius, qui etiam spiritualementem animam esse probaverit, atque adē immeritō materialismi insimuletur, demonstratum non esse contendit, materiam cogitare non posse: ait enim: ut contradictio in materia cogitare percipiatur, opus est, essentiam materiā omnino perceptam nobis esse: hoc autem nemo unquam affirmabit: nulla igitur demonstratio valida afferri potest. Resp. neg. maj. si hoc argumentum tenet, nihil demonstrari posse affirmo; cujus enim rei naturam intimē cognoscimus, de qua luculentiores ideas, quam corporis habeamus? hoc profectō indubium est, materiam extensam, dividuam, inertem esse: ceterum si aliam confingas materiam, quā inextensa, simplex, actuosa sit, verborum, non rerum controversiam excitat.

*At si, cuique rei, quæ dotes funditus insunt,
Haud scimus, plerumque licet cognoscere saltem,
Quæis careant. Nos forte latent primordia flammæ:
At ea compertum est aquis distare figura,
Inque figurarum solo discrimine poni,
Quidquid aquæ, aut ignis proprium est. Miracula nondum
Omnia magnetis perspeximus: at mihi certum est,
Magnetem non esse animal . . .
Sic a materia mentem sejungimus, & si
Non omnes liquidæ vires utriusque pateant.*

Polignacus, Ant. lib. 5. v. 1146.

526 Insistit Volterius suppetias Lockio ferens. Materiam qualitativis prædita est simplicibus, ac immaterialibus, ut sunt gravitas, vis vegetandi, instinctus &c. ergo probatio ab indivisibilitate &c. nullius est roboris. Resp. neg. ant. ac prob. ab inductione petitam. Gravitas corporum est in ratione directâ quantitatis materiæ, ut apud physicos convenit; est igitur divisibilis: quippe *massa*, ut ajunt, corporum divisibilis existit: motus pariter augetur, minuitur, transfertur in corpora omnino, aut ex parte, quocumque demum modo hæc translatio fiat: demum instinctus ille, vis vegetans &c. vel motus mechanici sunt, vel e principio intimo illos producente derivantur: si primum dixeris, materiæ qualitativis gaudent, ac motibus peraguntur, qui modificationes materiales sunt: quod

quod si ab interno principio peragi existimes, ejusdemmodi ac motus animales in homine dicendi erunt, quos a principio incorporeo emanare affirmamus.

527 Oppon. 2. Potest Deus substantiam spiritualem creare, quæ omni agendi vi destituta sit; ergo & materialē, quæ agendi vi, & cogitandi activitate polleat. Resp. transm. ant. neg. cons. quidquid sit de illa hypothesi, cujus examen non curamus, certum omnino est, in materia cogitante absurda illa reperiri, quæ in demonstrationibus allatis ostendimus. Dices: In materia vis attractiva, & repulsiva conjungitur: spiritus movet corpus, quod ab alio tantum corpore moveri videmus: a materia transmittuntur in animam motus, qui cum spiritus natura pugnant videntur: ergo etiam ea, quæ in materia cogitante videntur opposita, conjungi possunt. Resp. vim attractivam, ac repulsivam ab activitate materiæ non oriri, sed a libera voluntate Creatoris hanc legem statuentis, adedque purè externa est determinatio ad motum localem: quemadmodum si ab alio corpore ad id protruderetur. Deindē attractio, ac repulsio simul ad idem objectum non referuntur, sed alternis vicibus peraguntur, oportet. Quomodo autem & spiritus agat in corpora, & motus a corpore in animam transmittatur, alibi discussum est (415), quin opus sit eandem crambent recoquere. Illud autem certum, in adductis casibus absurda, quæ in materia cogitante demonstrantur, minimè sequi.

528 Opp. 3. Cogitationes nostræ dividuæ sunt: ergo possunt convenire materiæ. Prob. ant. In physicis compertum est, colorem candidum e septem coloribus primitivis simul permixtis oriri: ergo idea hujus coloris a septem illis tamquam partibus coalescit. Idem dicendum foret de omnibus aliis ideis rerum materialium, quæ tot partibus constare debent, quot in objecto distinguuntur. R. neg. ant. & conc. ant. prob. neg. cons. quocumque demum objecta sint organa agentia, impressio ab illis producta una est e conspirantibus viribus orta; quæ si seorsim agerent, quodlibet distinctam sensationem excitaret. Imò hoc argumento invicissimè probavimus cogitationum simplicitatem; nam si impressiones a diversis objecti partibus provenientes in distinctas partes agerent, objecta simul percipere non possemus. Vide dicta art. 522. Denique hoc argumentum etiam probaret, mentem divinam esse dividuam; rerum enim distinctarum cognitionem habens, eodem ratiocinio uti possemus ad ejus simplicitatem convellendam.

529 Positio 2. Anima humana est incorporea, sive immaterialis. Prob. Materia cogitare non potest: mens humana cogitat: materia igitur non est. Major propositio ostensa

ex ab art. 522. minorem intimo conscientiae testimonio perspicuam esse nemo inficiabitur; in demonstratis igitur habendum, animum nostrum incorporealem esse, atque ab omni terrena concrezione secretum.

530 Positio 3. *Anima hominis est etiam spiritualis*. Dem. Omnis substantia aut materialis est, aut incorporea, aut spiritualis & incorporea (168): mens vero humana ex demonstratis materia non est: est igitur substantia, vel tantum incorporea, vel immaterialis simul, & spiritualis: at tantum incorporea non est, quia gaudet libertate, & ratione (500): ergo est spiritualis. Quid autem spiritus nomine intelligatur, dictum est art. 521. ex qua notione reliquæ humani spiritus proprietates derivantur. Ceterum juvat alias demonstrationes proponere; quæ amplius conclusionem illustrent.

531 Dem. 2. Mens humana sentiendi capax est: enim verò sensibilitas in materia concipi non potest: nam vel sentiret motu, vel configuratione, vel utroque simul; quocumque te veritas, occurrunt difficultates art. 524 adductæ in materia motu, configuratione, aut utroque simul cogitante. Deinde ubinam sensationes in materia stant? in singulis moleculis? in aliqua tantum? an in omnibus simul? Si qualibet molecula ens individuum sentiens est, homo non erit unum individuum, sed tot erunt in ipso individua, quot particule sentientes. Aliqua tantum molecula sentit? Est igitur a reliquis specie diversa; materia non est; aut quo demum privilegio hæc præ ceteris sensatione donatur? Omnes igitur sentient ita, ut ex communi omnium sensu una resultet integra sensatio. En iterum recurrentem difficultatem de sensationis unitate, art. 522 expositam. Neque enim fieri potest, ut a sensatione per omnes moleculas materiae divisa, una, ac perfecta sensatio oriatur, ut jam de cogitatione ostensum manet.

532 Dem. 3. Mens humana libera est in suis actionibus (500): at libertas materiae convenire nequit: ergo mens humana materialis non est. Prob. min. libertas humana ita homini convenit, ut motum imperet, augeat, minuat, sistat pro libito, contraque agentes motum inducentes agat, motum extinguendo, minuendo, aut promovendo: materia autem iners est (521), incapax motus producendi, nisi ab alio impulsionem accipiat; nec motum temperare, extinguere, multoque minus promovere, nisi juxta leges necessarias, constantes, ab ipsa necessariò observatas, ac semper observandas: pugnant igitur materiae, ac libertatis notiones, & quod liberum est, materia non est.

533 Oppon. Anima corpori unitur: at duæ substantiæ diversæ conjugari simul non possunt; vinculum enim es-

set

set ex una parte materiale, ex altera incorporeum, quod absurdum perquam sonorum est: sunt igitur duæ substantiæ corporeæ. R. conc. maj. neg. min. & prob. Animam, & corpus conjugari, res comperta omnibus est, quam nemo unus dubitavit: quomodo autem hoc commercium peragatur, quin recurramus ad unionem illam, quam aliqui veluti gluten commenti sunt, expendimus cap. 6. hujus Diss. Porro si hæc difficultas nos adigeret ad mentis humanæ spiritualitatem negandam, alia major recurreret in Deo, quem naturam omnem percipere, intimèque omnibus præsentem esse; certum est omnibus, qui athei non sunt.

534 Inst. Ea in anima a corpore apparet dependentia, quæ ipsam ejusdem esse naturæ manifestè demonstret: in infantibus nulla ratio, in pueris cum organis simul quæ evolvi, ac crescere; in adolescentibus, ac viris omnes animæ functiones, quasi cum corpore argumentum, ac perfectionem adeptæ supremum gradum nanciscuntur, donec, senecta corpore debilitato, languescat, labefactetur, repuerascat. R. ea, quæ afferuntur, probare intimum intercedere commercium animam inter, & corpus, iis legibus firmatum, ut ab hujus statu alterius functiones prorsus dependeant. Hæc tamen conjugatio minime impedit, quominus icu oculi cæli ambitum cogitatione percurrat, terræ viscera rimetur, naturam omnem perlustret, cum spiritibus caelestes sphaeras contempletur, ad Dei sinum convolet, ejusque perfectiones miretur, objecta incorporea, virtutem, justitiam, honestatem, relationes, vitii turpitudinem, proportionem quantitatum, scientiarum pulchritudinem, utilitatem, præstantiam &c. percipiat; quæ omnia a materia præstari posse is tantum dicit, qui animo materiali donatus sit. Lucretium ipsum, cujus hæc sunt argumenta, appello testem. Pulchrumne illud poema a materia in corpus configurata scribi posse putas? sanè illud velles; sed recurrentem conscientiam ubique sopire conatur, ut ipsemet in hac de animi disputatione fatetur, ideò sectatum fuisse Epicurum.

*Nam simul ac ratio tua cepit vociferari,
Naturam rerum haud divina mente coortam,
Diffugiunt animi terrores
Hunc igitur terrorem animi, tenebrasque, necesse est,
Non radii Solis, neque lucida tela diei
Discutiant, sed naturæ species, ratioque.
Primum animum dico (mentem quem sepe vocamus)
In quo consilium vitæ, regimenque vocatum est*

Esse

*Esse hominum partem nihilominus, ac manus, & per
Atque oculi partes animantis totius extant.*

Lib. 3. vers. 14.

535 Schol. Notandum, a quibusdam Ecclesie PP. animam corpoream pronunciari, eo nomine substantiam illam esse intelligentes. Quod si aliqui fuerunt, qui a materia subtilioris partibus conflata animam crediderint, si procul dubio a fide catholica, nedum a sana philosophia aberrarunt; qui tamen error intellectus fuit, non voluntatis verum aversantis, eas tamen proprietates animo concederent, quæ spiritus proprias esse indubium est. Unde licet suspicari, explicandi modum diversum ab idearum non recta applicatione derivasse: idque voluisse hujus corporeæ substantiæ insensibilis notione denotare, quod nos spiritus nomine insignimus.

536 Prop. 4. *Mens humana simplex, ac individua est.*
Dem. 1. Unum, idemque individuum est, quod cogitat, sentit, vult, recordatur &c. enimverò si plures in animo partes concipiamus, non unum, sed plura in uno collecta individua dici deberent. Fac, monstrum nasci ex duobus corporibus coagmentatum, ut nonnunquam visa sunt: dicesne, unum, idemque inibi esse individuum, an duplex? Idem verò contingeret, si animus hominis e diversis substantiis coalesceret, quarum hæc intelligeret, altera sentiret, tertia appeteret &c., ut est manifestum. Neque dixeris, hic conspirantes esse partes ad unum componendum ordinatas, quemadmodum materiæ elementa; quæ quidem substantiæ sunt, ad unum tamen componendum destinata, quin unitatem individualem impediunt. Non illa partium materiæ coagmentatio integritatem ejus attingit, quæ per copulationem, aut disjunctionem augetur, aut minuitur: hæc individui notio in homine metaphysica est, totumque individuum, ac metaphysicè unum representat (64). Deinde principia illa divisa in brutis, in Angelo &c. unumquodque suum individuum constituit; cur in homine conjugata diversa individua non componerent?

537 Dem. 2. Intima conscientia cuilibet notum est, se sentire, cognoscere, velle, recordari &c. hoc autem fieri non posset, si anima dividua foret: quod sic ostendo. Pars, quæ sentiret, minimè conscia esset cognitionis alterius: pars, quæ meminisset, non perciperet voluntates partis appetentis; quo enim pacto id fieret? si temperatione quadam naturæ mutuas operationes invicem secum communicare illas partes asserueris; cur non hanc temperationem in una tantum existere dicas, et omnia præstan-

stante, quæ ab aliis peraguntur? Conceptu enim magis difficile est illam communicationem inter partes illas existere, quam unam individua substantiam diversas operationes peragere.

538 Dem. 3. Si mens humana non una, & simplex foret, sed individua, & coagmentata partibus, vel harum qualibet omnes functiones animæ præstaret, vel qualibet suo munere fungeretur, ex. g. sentiendi, cogitandi: si primum teneas, quum una prærogativis aliarum gaudeat, reliquæ superflua omnino sunt: deinde invicem pugnant; & quod hæc vult, altera odisset, illa impediret; quarta quædam incompatibilia designaret &c. demum individuum illud ego prorsus convellitur, in tot distincta distractum. Jam si quamlibet partem asseras suo munere fungi, comparatio inter duas sensationes ex. g. fieri non potest, quænam vividior, aut remissior sit. Si enim altera pars judicat, altera sentit; illa sensationum hujus ignara erit, adedque judicium ferre non poterit inter duas sensationes, prius invicem conferendo quænam illarum intensior, aut remissior sit. Fac, te dolorem in brachio simul, ac pede sentire, quoniam pacto discernes majorem acerbiteriam doloris in pede, præ altero brachii, si quæ judicium ferre debet, neutrum sentit? Perinde res se haberet, ac si quis de doloribus, partes alieni corporis afficientibus, pronunciaret, quorum cruciatuum conscius non est.

539 Corol. 1. Intellectus, voluntas, memoria, imaginatio &c. res quidem cogitatione diversæ sunt, re tamen facultates unius, individuaque substantiæ, diverso modo objecta attingentis, in quo diversus tantum est status, quo ad illa refertur, prout nimirum ab illis diversimodè afficitur.

540 Corol. 2. Quum mens humana simplex sit; oriri non potest, nisi per creationem (83). Nimirum e nihilo extrahi, ac uno temporis momento produci: quæ si interire debeat, uno temporis momento ab statu existendi ad nihilum transeat, necesse est.

541 Corol. 3. Anima humana *incorruptibilis* est. Corrupti enim dicimus id, cujus partes dissolvuntur, atque ad alias componendas substantias transeunt. Anima autem partibus non coalescens (536), dissolvi nequit, ac proinde nec *corrupti*.

Audi jam aureum M. Tullii flumen orationis, nostram de mentis humanæ natura sententiam confirmantis in lib. de Consol. „ At verò animis æterna celi sedes quaerenda, eaque propria illorum patria, siquidem animorum nulla in terris origo inveniri potest: nihil enim est in animis mixtum, atque concretum, aut quid ex terra natum, at-

que

que fictum esse videatur: nihil ne aut humidum quidem, aut flabile, aut igneum: his enim in naturis nihil inest, quod vim memoriæ, mentis, cogitationis habeat, quod & præterita teneat, & futura provideat, & complecti possit præsentia, quæ sola divina sunt, nec inveniuntur unquam, unde ad hominem venire possint, nisi a Deo. Singularis est igitur quædam natura, atque vis animi sejuncta ab his usitatis, notisque naturis. Ita quidquid est illud, quod sentit, quod sapit, quod vult, quod viget, cæleste & divinum est, ob eamque rem æternum sit, necesse est. Nec verò Deus ipse, qui intelligitur a nobis, alio modo intelligi potest, nisi mens soluta quædam, & libera, segregata ab omni concreione mortali, omnia sentiens, & movens, ipsaque prædita motu sempiterno: itaque eandem æternitatem animis quoque nostris ex seipsa exortis, impertivit.... Quid illa in primis gravia, atque præstantia, nec ulli planè in terris degenti, nisi homini, tributa? contemplatorem esse illum cæli, rerumque cælestium; frui magnarum, obscurissimarumque rerum scientia, quæ vel ad excolendos ad integritatem, atque innocentiam mores, vel ad comparandam solis, astrorumque cognitionem, vel ad exercendam in abditis, obscurisque rebus memoriam, mentemque pertineant &c.,

542 Dices. In anima sæpè modificationes omnino diversæ, imò & contrariæ reperiuntur: sed hæc in subjecto simplici, nec partibus constante componi non possunt: ergo partes diversæ admittendæ sunt, in quibus amor, odium &c. affectus ac perceptiones diversæ collocari queant. R. neg. mihi. quæcumque sit harum modificationum natura, certo certius est, in subjecto simplici perfici debere, quod & earum conscientiam intimè sentire, & invicem comparare ac sopitas excitare valeat. Qui enim harum modificationum conscientia haberi posset, si in diversis partibus existerent? quomodo majore odio prosequi me objectum A, quam amore affici erga B definire possem, nisi utriusque affectus sensationes eandem substantiam animi mei percierent? Perdifficile sanè est concipere, quomodo hæc fiant; at, si omnia ad intelligendum non habeo, quæ habere vellem, ne iis quidem, quæ habent, per te uti licebit? ajebat Tullius, Tusc. 1. cap. 18.

§. II.

De Animorum Immortalitate.

543 Duo immortalitatis genera ritè distinguenda sunt: *essentiale* unum, quod in ente ab essentia sua existendi sufficientem rationem habente (120) tantum reperiiri potest:

est: *naturale* alterum, quod proprium rerum illarum est, quæ nullis agentium naturalium viribus dissipari valent. Et hoc quidem immortale dicitur, prout communem notionem habet cum eo quod corrumpi non potest (541). At rem tamen magis accedemus, si immortalitatem naturalem *æstuum vitalium perpetuam* durationem definierimus: probè enim notat Wolfius, materiam *incorruptibilem*, animum verò *immortalem* dici oportere; eo quod etsi illa destrui ab ullo agente nequeat, functionibus tamen vitalibus caret, quibus alter suo modo vivit, existentiamque protendit.

544 Supremum rerum Conditorum aliquem sibi finem præstituisse in rerum universitate machinanda certo certius est, quam quod probatione firmandum sit. Ad creationem mentis humanæ quod attinet, præter animationem corporis, bonum amare, verum cognoscere, præstitutum habere finem, ex ipsius indole, ac operandi modo planè deducitur: quæ si præstiterit, Creatoris destinationem implevit. Neque illa cum corpore conjugatio aded ipsi necessaria ad cetera præstanda videtur; quæ remota a corpore, melius ea exequi non valeat. Corpus enim impedimento illi esse, ut suam activitatem explicet; ab ipsius indole, ac difficultatibus, quas passim offendit ad verum inveniendum, bonumque amplectendum, saltem in præsentii rerum statu, res est luculentissima.

545 „ Sed plurimi contra nituntur, animosque quasi capite damnatos morte mulctant, neque aliud est quidquam, cur incredibilis his animorum videatur æternitas, nisi quod nequeunt, qualis animus sit vacans corpore, intelligere, & cogitatione comprehendere. Quasi verò intelligant, qualis sit in ipso corpore, quæ conformatio, quæ magnitudo, qui locus... mihi quidem naturam animi intuenti, multò difficilior occurrit cogitatio, multòque obscurior, qualis animus in corpore sit, tamquam alienæ domi, quam qualis; quum exierit, & in liberum cælum, quasi in domum suam, venerit: si enim, quod nunquam vidimus, id quale sit, intelligere non possumus, certè & Deum ipsum, & divinum animum corpore liberatum cogitatione complecti non possumus. „ Tusc. lib. 1. c. 22.

546 Ea olim inter auctores magno æstu agitata fuit controversia, utrum naturali ratione animorum immortalitas demonstrari posset. Res eo devenit, ut Melchior Canus erroris damnaverit asserentes, rationes hætenus inventas pro animorum immortalitate firmanda, vim demonstrationis non obtinere. Propositum latè ipse persequitur lib. 12. cap. ult. de Locis Theol. ceterum ut ipse ait „ ab Aristotele prudentissimè dictum est, stultum esse, æqualem in omnibus certitudinem, & evidentiam exigere-

gere. In naturalibus quippe disciplinis minor est, quam in mathematicis: in moralibus minor est etiam, quam in naturalibus. At in dispari certitudine tam stultus nemo est, quin scientiæ illis nomen impertiat. „

547 Prop. 1. *Mens humana ita condita a Deo est, ut naturalium causarum viribus nunquam destrui possit.* Prob. Si aliqua causa secunda id posset efficere, esset vel corporea, vel incorporea: neutra tamen ex his hoc prestare potest: ergo a nulla destrui valet. Prob. min. Anima hominis incorporea est, simplex, individua (536): enim verò nulla causa corporea agere in rem incorpoream (444) potest: cui etiamsi hoc concederetur, ut illam aliquo modo percipere posset, numquam tamen, ut eam destrueret: quod sic ostendo, ac secundæ partis dilemmatis probatio etiam est. Causa quæcumque corporea aut incorporea duobus modis mentem humanam destrueret, aut corrumpendo, aut *annihilando*: at neutro modo id fieri potest; nam quum simplex sit, corrumpi nequit (441); nec ullum agens creatum *annihilare* valet, quum id virtutem æqualem, ac illa creandi sit, exposceret (89): humanus igitur animus creatis viribus destrui non potest.

548 Prop. 2. *Nulla vis creata functiones vitales animæ separatæ impedire potest: per actus vitales hic intelligo cognitiones, appetitiones, & si qua sunt alia.* Ostendo: ens creatum hoc perageret vel subtrahendo objectum talem actuum, vel impediendo facultates animæ, aut ipsas destruendo: nullo autem modo id exequi potest. Nam etiamsi omnia alia objecta removerentur, animus se ipse deserere non potest: adeoque se contemplari, ac suos actus cognoscere etiam tum posset. Impediri autem ab his actibus nulla vi creata potest, nisi ejus substantia destruat, quum & facultates intrinsecæ animæ sint, ejusque substantia; quæ pariter sine ullo statu, ac modificatione existere non valet (35). Nulla igitur vis animi actus vitales impediret post separationem a corpore.

549 Prop. 2. *A communi sensu, ac ferè omnium gentium auctoritate habemus, Deum mentem humanam condidisse, ut etiam in posterum conservet, quin ipsam destruat. Quare quum hi duo sint etiam certitudinis fontes (Log. 273, 283), naturali ratione certum est, animam destructum non iri ab Conditore Supremo.* Prob. Intima conscientia moneatur, impios scelerum pœnas, justos homines virtutum præmia ferre debere, quæ etiam post mortem duratura sint: intimo quoque sensu appetimus alium statum permanentem, atque aversamur nostram in nihilum reductionem: memoriam nostri permanere post mortem cupimus, oblivionem vitare nitimur: in hujus vitæ ærumnis interna quadam monitione erigimur, ut meliorem statum speremus:

mus:

mus: quæ quidem intimum quemdam sensum ab Auctore naturæ inditum demonstrant, perpetuitatem animorum portendentem.

550 Accedit etiam omnium nationum consensus unanimitis, qui etiamsi ab historicis proditus non fuisset, ab ritibus funereis, quos apud omnes cogniti orbis nationes vigere, & scimus, & interna quadam naturæ admonitione institutos credimus „ Nemini obscurum esse potest ex ipsis etiam sacris, ceremoniisque majorum æternam hominis vitam facile cognosci, atque intelligi posse: neque enim illi aut mortuos tanto honore coluissent, aut tam multas, tamque varias sepulchrorum ceremonias posteris tradidissent, nisi cognitum, perspectumque habuissent, vigere animum in morte, nec, quamquam corpus occidat, hominem ipsum penitus evanescere. Itaque statuise videntur, mortem ipsam non esse humanæ vitæ confecturam &c „ Tull. de Consol.

551 Confirm. Si aliquid impedimentum foret hujusce perpetuitatis, id maxime proveniret a natura mentis humanæ, quæ corpore disjuncta, existere amplius non posset secundum statum suum naturalem: hoc jam modo ostensum est falsum; atque hoc modo iterum confirmo. Quo magis a rebus corporeis, ac sensuum impressionibus mentem abstrahimus, eo cognitiones nostræ puriores evadunt, intellectionesque veluti limpidiore experimur. Hoc evidentius fit in mathematicis puris, ubi, quo magis abstractæ sunt notiones, eo majorem perspicuitatem nanciscuntur; contra atque in mathematicis mixtis evenit, quæ multa a physicis interserunt, ubi minorem evidentiam acquirimus, quo magis ab abstractis recedimus. Ergo ea, quæ nunc cognoscimus, mente humana a corpore separata „ multo puriora, ac dilucidiora cernentur, quum, quo natura fert, liber animus pervenerit. „

552 Prop. 3. *Non solum fidei testimoniis, verum rationibus validissimis mentis humanæ immortalitas comprobari potest.* Et quidem immortalitatem animorum fidei dogma esse, nemo unus est, qui dubitet; theologorum autem est Scripturæ, Conc. PP. testimonia, id confirmantia, allegare. Ad philosophum quod attinet, partim jam superioribus propositionibus confecimus; deinde quæ adhuc rem amplius confirmant, ad hæc ferè reducuntur. imo. „ Indubium est, scelestos homines nonnumquam in præsentia vita diù prosperitate gaudere, bonis cumulati, consilia prava exequi, justos opprimere, nulla condigna pœna multatos decedere: justos contra, duram pauperiem pati, ab impiis derideri, calamitatibus opprimi, omni humano auxilio destitutos, donec supremum diem obeant, nulla virtutum condigna remuneratione percepta: nulla igitur

657

esset in Deo providentia: qui enim negant, animos esse immortales, negant supplicia improborum post hanc vitam, negant præmia justorum. Providentiam itaque Deo negant, atque adeò divinitatem, quæ sine providentia intelligi non potest. Nam si li, qui Deum rite colunt, injuriis affecti migrant, impij contra injusta felicitate potiti: non ergo justitia in Deo est, si suos non potest honoribus, præmiisque donare. Quod si Deo aut potentiam, aut justitiam, aut oculos ad cernendum tollis, Dei vocabulum inane fit. Omni namque ratione concluditur, ut si nullo præmio afficit eos, qui inquirunt illum, ne Deus quidem ullo modo sit, nisi Deum aut cæcum, aut imbecillum, aut iniquum habeamus: cæcum, qui suos non videat: imbecillum, qui dare præmia non possit: iniquum, qui nolit. Sic rem conficiebat Chrysostomus pro immortalitate animorum disserens, Hom. 4. de Provid.

553 Jam si dicas cum Stoicis, animas quidem diù post mortem duraturas, quo quidem spatio temporis & præmia, & supplicia pro meritorum diversitate reportatum ire, quin opus sit in aternitatem earundem durationem protendi: id, inquam, contra sensum communem hominum comminisci, qui & immortalitatem portendunt, atque impensè desiderant perpetuitatem. Cur ergo hunc intimum Deus homini indidit sensum, eo veluti perennitatem promittens? Deinde parum consultur hujusmodi brevitate duratione tum potentia, quum munificentia divini. Quid enim ad tempus præmia decerneret? deestne illi potestas ad perennandum, quod diù conservare potuit? aut invidus erit eorundem felicitatis? Estne Deo digna exiguitas illa temporis, quæ veluti mercimonium sit in ratione dati, & accepti? Humana hæc sapiunt, nec sunt ad inexhaustam illam, locupletissimamque naturam transferenda, quæ nulla sui participatione minuitur, sed diffusionem gaudet, & quodammodò plenitudinem suam in semet continere non valet.

554 z. „ Maximum vero argumentum est, naturam ipsam de immortalitate animorum tacitam judicare, quod omnibus curæ sunt, maximè quidem, quæ post mortem futura sunt. Serif arbores, quæ alteri sæculo prosint . . . quid procreatio liberorum, quid propagatio nominis, quid adoptiones filiorum, quid testamentorum diligentia, quid ipsa sepulchrorum monumenta, quid elogia significant, nisi nos futura cogitare? quæ est igitur melior in hominum genere natura, quam eorum, qui se natos ad homines juvandos, tutandos, conservandos arbitrantur? sed nescio quomodo inhæret in mentibus quasi sæculorum quoddam augurium futurorum: idque in maximis ingeniis, altissimisque animis & existit maximè, &

ap

apparet facillimè . . . Quod si omnium consensus naturæ vox est: omnesque, qui ubique sunt, consentiunt, esse aliquid, quod ad eos pertineat, qui e vita cesserunt, nobis quoque idem existimandum est; & si quorum aut ingenio, aut virtute animus excellit, eos arbitramur, quia natura optima sint, cernere naturæ vim maximè: verisimile est, quum optimus quisque posteritati serviat, esse aliquid, cujus is post mortem sensus sit abiturus, „ Tusc. lib. 1. cap. 13.

ARGUMENTA CONTRA IMMORTALITATEM.

555 Arg. 1. Mens humanæ forma substantialis est corporis: sed existentia causæ formalis pendet a causa materiali (157, 158): ergo dissolutio materiæ animæ resolutionem importare debet. R. dist. maj. est forma corporis consistens in materiæ modificationibus, neg. maj. est forma corporis, illud informans ad actus vitales organorum ministerio exercendos, conc. maj. Nec enim mentem humanam concipere licet, ut Diæarchus tamquam modificationem materiæ temperiæ quadam corporis ea præstantem, quæ longè materiæ inertiam, passivumque statum superant.

556 Inst. 1. Mens humana est pars hominis, substantia incompleta, quæ altera substantia indiget ad existendum: ergo avulsa a corpore, intereat, necesse est. R. dist. ant. pars hominis, substantia incompleta eo sensu, quo mechanica artefacta componuntur, neg. ant. quatenus & corpus animat, & cum eo hominem constituit, conc. ant. Porro hæc destinatio non ab intrinseca sua essentia ipsi contingit, sed a decreto Dei sapientissimè ad fines sibi præstitutos id decernentis. Unde quemadmodum juxta leges statutas eo tempore in corpore degit, quo & a temperiæ organorum, ac partium vitalium functiones suas exercere ipsi permittitur: sic juxta easdem, hac deficiente proportionem, ac subordinationem in partibus corporis, ab eodem recedit: alio existendi modo donata, quem solus ipse novit, qui leges hujusmodi sancivit.

557 Inst. 2. Humanus animus producitur dependenter a corpore: ergo ab eodem pendet ejus existentia. R. dist. ant. dependenter, id est eodem tempore, quo corpus configuratur, conc. ant. dependenter ita, ut ab hac configuratione ejus existentia dependeat, neg. ant. Replicabis: a corpore pendet, ut operetur: ergo etiam ut existat. R. dist. ant. ut operetur tamquam occasione aut instrumento, conc. ant. tamquam a facultate ejus vim constituyente, aut intrinsecam facultatem præbente, neg. ant. Hæc omnia

Tom. II.

X

omnia

omnia abundè suis locis explicata manent; unde nihil est, quod in illis evolvendis immoremur.

558 Inst. 3. Lex hæc constans inter corpus, & animam, dum conjuncta sunt, satis probat mutuam utriusque dependentiam: ergo hæc sublata, utrumque interit. R. dist. ant. probat utriusque dependentiam, quo tempore lex commercii a Deo statuta perdurat, conc. ant. etiam post resolutionem commercii, neg. ant. Nulla ratio nos cogit ad negandam facultatem animæ post separationem ad objecta percipienda, quæ prius ministerio sensuum cognoscebat. Deusne, ac aliæ etiam mentes intelligentes, mundum corporeum non percipiunt? poterit igitur humanus animus eo itidem modo corporea omnia comprehendere.

559 Inst. 4. Anima a corpore separata in statu violento, ac ipsi minimè connaturali censenda est: ergo non potest ita existere. Resp. neg. ant. Prob. animam naturalem appetitionem ad permanendum corpori unita experitur, refugitque dissolutionem: ergo violentia illi infertur. R. dist. ant. naturalem appetitionem experitur ortam a lege commercii inter utrumque, conc. ant. ex intrinseca quadam imperfectione complemento corporis indigente, neg. ant. Effectus commercii corpus inter & animam est appetitio propriæ conservationis, quam sapientissimè supremus Artifex ex utriusque conjugatione oriri decrevit, ut ea, quæ secundum naturam sunt, ritè peragerentur. Hoc mediante propriæ conservationis instinctu, omnia in natura vinculo quodam colligata cernuntur; quod si abstuleris, prorsus naturam rerum pessundari, atque interire, manifestissimum est.

560 Inst. 5. Anima obnoxia est perpetuis mutationibus: enimverò quod mutatur, interire potest: ergo non est immortalis. R. dist. maj. perpetuis mutationibus intrinsecarum proprietatum, nego maj. quæ tantum mutationem circa objecta inducunt, conc. maj. Mutatio animæ est vitalium ipsius actuum productio, quæ in diverso statu, quo anima ad objecta refertur, consistit: amat nimirum prosequendo, odit aversando, cognoscit percipiendo, abstrahendo, deducendo &c. quæ quidem omnia respectu objecti sunt, sive status existendi diversi ejusdem entis. Quo pacto ea peragantur, difficile explicatu est: verum, idèd negandum est, quod apertum est, quia comprehendere nequit, quod occultum est? numquid, inquam, propterea dicturi sumus, quod ita esse perspicimus, non esse; quoniam cur ita sit, non possumus invenire? ajebat aliam rem agens S. Aug. lib. de dono pers.

561 Dices. Ideo materialia composita corruptibilia dicuntur,

mus, quia mutationibus perpetuis obnoxia sunt: hoc autem evenit in anima: ergo etiam corruptibilis, ac interitus capax est. R. dist. maj. quia mutationibus perpetuis dissolutionem intrinsecarum partium inducentibus obnoxia sunt, conc. maj. mutationibus nullam partium dissociationem inferentibus, neg. maj. Corpus in motu positum non corrumpitur, quantumvis magnas sui status mutationes patiat: cera in mille figuras conformata, eadem omnino remanet &c. quia hujusmodi existendi diversi status intrinsecam dissolutionem partium minimè inducunt. Si a rebus materialibus ad substantias spirituales exemplum capere licet, quæ alterius naturæ sunt; præfatis exemplis non incongruè res explicata manet, quantum in præsentibus rerum statu notiones spirituales explanare valeamus.

562 Argum. 2. Probatio desumpta ab impiorum suppliciis, ac justorum remuneratione in vita futura, nullius est roboris. Probant: virtus ipsa sibi præmium a securitate, conscientie testimonio, interna tranquillitate, bonorum approbatione &c. vitium contra, ajebat Augustinus: *Jussisti, Domine, & sic est, ut pena sua sibi sit omnis animus inordinatus*: en igitur abundè remuneratam virtutem; in scelestos condigno supplicio animadversum. R. magnificè idem hæc dici, rem tamen non confici apertum est. *Si enim, ait D. Paulus, in hac tantum vita speramus in Christum, miseriam omnium hominum sumus: si non est resurrectio, edamus, & bibamus, cras moriemur*. Quis enim erit, qui post longam vitam ærumnis referat se satis compensatum esse putet a bono tantum conscientie testimonio, si statim cum morte animus extinguendus foret? aut Tiberium satis punitum ab irrequieta conscientia asserat, quam deliciis, omnique oblectamentorum genere, si minus depellere, certe consopire poterat? Deinde etiamsi ita aliquis ad virtutem comparatus esset, ut illius exercitio se satis remuneratum crederet; e communi hominum agendi modo, quos nec præmia, nec supplicia deterrent aterna, imbecillum illud virtutis præmium esse, satis, superque demonstratur: ac multò magis conscientie stimulos, susque deque habere sceleratos, maximè qui a criminum multitudine callum conscientie obdixerunt.

563 Dices. Supremus rerum Dominus posset nullo præmio post mortem afficere justos, qui aliundè ad id obsequium Domino suo præstandum a conditione naturæ tenentur: impios autem interno in vita, ac in extremo mortis articulo conscientie tormento intensissimo cruciare, quod par pari referret: nulla est igitur hæc immortalitatis animæ probatio. R. dist. ant. posset attenda justitia commutativa, conc. ant. nec enim jus ullum inter

creaturam, & Deum intervenire potest, vi cuius illa cum Deo agere queat: posset, stante hoc rerum systemate, in quo ab ipso conscientie intimo sensu, ac naturæ voce monemur, Deum ita statuisse, neg. ant. enimverò hoc pugnare inter se manifestum est. Hinc Tullius: „Non temerè, nec fortuitò sati, & creati sumus, sed profectò fuit quædam vis, quæ generi consuleret humano, ne id gigneret, aut aleret, quod quum exantlavisset omnes labores, tum incidere in mortis malum sempiternum „ Tusc. lib. 1. c. 49.

564 Arg 3 Ex innata beatitudinis, & felicitatis æternæ cupiditate deductum argumentum, nullius est roboris ad statuendam immortalitatem. Probant. Homo plura desiderat, quæ obtinere non potest, ut sunt divitiæ, sanitas perpetua, vita longissima &c. ergo idem de immortalitate dicendum. R. dist. ant. prob. desiderat appetitione indita a natura, neg. ant. erroneè universalem illam boni appetitionem ad singularia quædam sensibus percepta bona applicandò, conc. ant. Hoc aded evidens est, ut cupiditas illa peculiaris alicujus boni varia in singulis hominibus plerumque sit juxta ideas, quas quisque sibi format bonitatis a sensibus haustas; quod universalem illam consensionem generis humani, quæ naturæ vox esse a Tullio sapienter dicebatur, minimè indigit. Alia propterea illa perennitatis est cupido, quam in probationibus adduximus, ac propositum omninò evincit; nisi quum epicureis desipere velimus, ut perfriçta fronte corporeas voluptates avidè sectemur.

565 Insist. 1. Consensus ille universalis verus non est: nam epicurei, plures stoici, recentes materialistæ, barbaræ multæ nationes æternitatem animæ negarunt: ergo parum firmitatis habet testimonium illud nationum, ac sensus communis hominum. R. neg. cons. Hujusmodi homines egisse contra stimulos propriæ conscientie, aded manifestum est, ut Lucretius tertio quoque versu latrantem conscientiam sopire conetur, importunè in illud argumentum deflectens, ut ejus libros de Nat. rerum legenti planum fiet. Stoicos plerumque destruere, quæ edificaverunt, ex historia philosophica habemus in Plutarcho, Diogene, Laertio, ac Lactantio, qui singillatim eorundem incoherentiam notat. Stoicus quidem Seneca apertè pro immortalitate animorum decertat, ac præsertim testimonium a consensu universali nationum petiitum epist. 118. adducit: *Quum de animarum æternitate disserimus, non leve momentum apud nos habet consensus hominum, aut mentium æthera aut colentium.* Quæ de barbaris tanta fiducia a nonnullis pronunciantur, quasi longo tempore apud ipsos commorati fuissent, aded falsa sunt, ut, quæ in prima circumvectionis Cookianæ historia narrantur de

incolis Taitensibus, in secunda, ac tertia retractentur. Hoc indubium est, ritus funereos apud omnes barbaras nationes obtinere: quod immortalitatis animorum notionibus imbutas ostendit.

566 Insist. 2. Appetitus ille felicitatis ad summum probat, animas superstites fore diuturnum tempus, minimè verò æternum permansuras. R. neg. assumptum, ut ex intimo sensu, ac consensu nationum perpetuum felicitatem appetitum supra ostensum est. Probant. Hujusmodi ideæ æternitatis a divina revelatione habemus: reliquæ autem philosophorum sectæ a Phœnicibus, ac Syris Hebræorum doctrina imbutis hauserunt; quippe Pythagoram, constat a Phœride Syro didicisse, atque a pythagoreis Platones, a quibus deindè in vulgus philosophorum defluxit. R. dist. ant. a divina revelatione tantum, neg. ant. etiam a sensu communi, atque nationum consensione, conc. Ad prob. a doctrina Pythagoræ ac Platonis desumptam, negamus intentum probare: quidquid sit de aliquibus notionibus ab Hebræis haustis, quas deindè ad sua dogmata converterunt philosophi; certum est, Mexicanos, Peruvianos, Sinenses, Indos &c. ab eisdem immortalitatem animorum haurire non potuisse. Tullius etiam, qui hanc de Pythagora, ac Platone narrationem contexit, ab omnium consensu nationum immortalitatem animorum demonstrat.

567 Arg. 4. Mentis humanæ natura ejus creationem non exigit: ergo neque perpetuam conservationem. Ant. prob. Deus liberè animam creavit: sed si creationem exigeret, Deus liber non fuisset in creatione: ergo ejus natura creationem non exigit. R. conc. ant. dist. cons. non exigit conservationem, idest, postquam creata fuit, non appetit conservari, neg. hoc enim intimo sensui contrarium est: non exigit conservationem, scilicet nullam legem necessariam Deo imponit illam conservandi, conc. cons. Deus quidem liberrimè animam condidit, ac decrevit, illam æternùm conservare; ideòque quasi pignus hujusce perennitatis irrequietam illam beatitudinis cupidinem indidit: quam in presenti statu satiare non potest, incommutabile illud bonum nondum assecuta, cui firmiter adhaeret: atque a fallacibus bonis sensuum ministerio præsentatis frequenter decipitur, felicitatem quærens, ac minimè inveniens, ut aiebat Augustinus.

568 Argum. 5. Plura testimonia in Scripturis contra immortalitatem animæ habemus. 1. D. Paul. ad Timoth. cap. 6. *Deus solus habet immortalitatem.* R. dist. sensum verborum D. Pauli. Deus solus habet immortalitatem essentialem (543) conc. naturalem, neg. Sensus horum verborum aded manifestus est, ut operæ pretium non sit

in illis fusius explicandis immorari. 2. Eccl. cap. 3. *Unus est interitus hominis, & jumentorum, & aqua utriusque conditio.* R. ibi loqui per prosopopejam in persona impiorum, sive epicureorum, quorum sensa hic graphice exprimuntur, sicut etiam Sap. cap. 20. Alii etiam de interitu corporis explicant, in quo ceteris animantibus pares sumus. Idem dicendum de alio ejusdem libri textu cap. 9. „ *Mortui nihil noverunt amplius, nec habent ultra mercedem*: nam in finem ejusdem libri sacer Auctor disertè ait: *Ibit homo in domum aternitatis suæ . . . antequam revertatur pulvis in terram suam, unde erat, & spiritus redeat ad Deum, qui dedit illum.* Legesis Greg. M. Dial. 5. lib. 4. cap. 4. Ubi hanc Eccl. sententiam explicat.

569 Schol. Argumentum ab anima brutorum petatum ad ultimum hujus dissertationis caput remittimus, ubi hanc quæstionem versabimus. Ad amentes quod attinet, aliosque, qui ab infirmo corpore ægritudinem quamdam animæ videntur contrahere, atque omnes corporis status subire; dicendum hoc ab intimi commercii lege inter animam, & corpus a Deo statuti pendere, neutiqum verò utramque substantiam ejusdem esse conditionis. Vide dicta art. 534.

§. III.

De Origine humane mentis, aliisque quæsitis.

570 Non minus natura mentis humanæ, quam ejus origo exercuit, ac torsit philosophorum ingenia. D. Hieronymus Epist. inter August. 163. paucis sententiarum diversitatem comprehendit. „ Super animæ statu memini vestra quæstiunculæ imò maximæ, ecclesiasticæque quæstionis, utrum lapsa de celo sit, ut Pythagoras philosophus, omnesque platonici, & Origenes putant? an ex propria Dei substantia, ut stoici, Manichæus, & Hispana Priscilliani hæresis suspicantur? an in thesauro habeantur Dei olim condita, ut quidam ecclesiastici stulta persuasionem confidunt? an quotidie a Deo fiant, & mittantur in corpora secundum illud, quod in Evangelio scriptum est: *Pater meus usque modo operatur, & ego operor*: an certè ex traduce, ut Tertullianus, Apollinaris, & maxima pars occidentalium autumarunt, ut quomodo corpus ex corpore, sic anima nascatur ex anima? „ Pythagoras ex illa opinione singularem aliam derivavit *Metempsychosis*, seu transmirationis animarum, quam fortassis ab orientis populis hausit, quos constat hac opinione imbutos etiamnum esse. Pythagoræ doctrinam elegantè descriptam habes apud Ovidium Met. lib. 15, fab. 2. ubi etiam ingeniosè deliramenta hujusmodi deridet.

571 Ad platonicos quod attinet, vehementissimè illos insectatur Arnobius in lib. 2. *adversus Gent.* Infirmum sanè illud est Platonis argumentum, memoria scilicet rerum innumerabilium, „ quam quidem Plato recordationem esse vult superioris vitæ. Nam in illo libro, qui scribitur Menon, pusionem quemdam Socrates interrogat quædam geometrica de dimensione quadrati: ad ea sic ille respondit ut puer; & tamen ita faciles interrogaciones sunt, ut gradatim respondens, eodem perveniat, quo si geometrica didicisset: ex quo effici vult Socrates, ut discere nihil aliud sit, quam recordari. „ *Tusc. lib. 1 c. 24.* Et quidem si hæc vera sunt, cur nos alibi vixisse, aut quæ illic gessimus, non recordamur? Hæc sanè multò facilius nobis esset, quam geometricarum veritatum meminisse. Ab experientia quippè habemus quotidiana, ea nos in mentem nullo negotio venire, quæ sæpius usurpavimus: illorum verò ægrius recordamur, quæ non ita frequenter exercuimus. Quæ autem magis usitata nobis sunt, quam domicilium, ac loca, quæ incolimus? Verum non juvat in istis immorari.

572 Leibnitius, & Wolfius, atque a leibnitianis Bonnetus singularem excogitarunt de origine animarum opinionem, quos sanè rationibus ægrè confutaverit; quemadmodum & ipsi ratione nulla agere possunt in negantes hujusmodi opinamenta. Ajunt enim, animas ab initio mundi in semine primordiali corporis humani involutas, quæ deindè peculiari cujusque seminis evolutione tempore conceptionis explicantur; ac tum animæ creationem quodammodo poni posse, eo quod ab eo tempore functiones animæ rationalis incipiant. Pro singulari hac sententia, quæ ad physicam spectat magis, illud Genesis usurpant: *Complevit Deus die septimo opus suum, quod fecerat, & requievit ab omni opere, quod patrarat*: quo ostendere volunt, animas ab illo tempore præexistisse, ne Deus creare aliquid de novo videatur. Verum infirma est hæc ratiocinatio; probè enim intelligenda esse illa verba manifestum est; ne & nos, & omnia, quæ gigni quotidie videmus, phænomena esse dicamus. Essent enim ab initio rerum producta, ac tantum se nobis conspicienda præberent; quod quam absurdam sit, nemo est, qui non videat.

573 Parum hæc opinio differt ab ea, quæ ex traduce animas propagari sustinuit; poterat enim ab his & modo Bonnetiano traductio explicari. Plerumque tamen nomine propaginis animarum intelligebant, quod & corporum; nimirum substantiæ dispositio ex altera quasi avulsa, ac in formam peculiarem disposita. Quomodo hujusmodi opinamentum cum simplicitate animæ, atque immortalitatis

tate componi posset, non video: & tamen tempore D. Augustini hæc apud catholicos adhuc impunè versabatur controversia, quemadmodum & alia de animæ origine, ac præexistentia. Concilium tamen Lateranense sub Leone X. aperte definit, animam humanam pro corporum, quibus infunditur, multitudine singulariter multiplicabilem, & multiplicandam, .

574 Restat igitur per id tempus recepta apud theologos, ac philosophos opinio: humanas animas eo tempore creari, quo humanum corpus conformatur in conceptione, postquam in materno utero materia aptè est disposita, ut anima functiones vitales exercere incipiat. Et quidem anima ens simplex (84), substantia spiritualis (530) ac individua (536), non nisi per creationem oriri potest (88): ex dictis autem ejus præexistentia nullo innititur fundamento: ergo in conceptione hominis a Deo creatur. Quo autem id momento eveniat, nec ad metaphysicam spectat definire, nec, si physicos audias, magis profeceris, ut suo loco exponetur.

575 Rursus alia incidit quæstio, utrum animæ ad eandem, an ad diversas species pertineant? Mihi quidem nulla sufficiens ratio occurrit, cur hanc specificam diversitatem inducere velint. Si enim aliqua diversitas inter hominum facultates spirituales intervenit, non continuè ab intrinseca substantiarum differentia oriri putanda est. Conformatio enim illa organorum satis superque causa esse potest, e qua major, aut minor energia animorum temperetur; ut in eodem homine in diversis vitæ statibus considerato planum est contemplari. Quantum enim infans a puero septenni distat? hic ab adolescente, adolescens a viro, hic tandem ab sene decrepito? In eodem etiam tractu ætatis homo valens, quantum differt a se ægotante, a mente, aut febrili delirante? Quot homines incultos ferarum more vitam transgere, qui deinde doctrina exculiti politissimum quemque æquarent? Demum cum unitate generis humani agrè potest hæc diversitas conciliari, ut facile perpendenti patebit.

576 Humanam mentem semper cogitare, Cartesii singularis est opinio, quam plures a Cartesio alieni etiam amplexi sunt. Ratione quidem probare animam cogitationem esse, aut saltem perenni cogitatione, quasi actuum vitalium continua serie conservari, res est ardua, nec facile demonstranda. Quod enim ajunt, vitam humanæ mentis in vitalibus ejus actionibus consistere, adedque, quamdiu vivit, aliquid agat, necesse esse: obscurum obscuriore ratione probare est, æquè controversa quidem certè. Fætum in utero matris, dormientes, apoplexia, aut aliis morbis sensum penitus adimentibus laborantes

pe-

perenni cogitatione versari, agrè quidem concipere possumus. Quidquid sit de hac opinione, quam definire non intendimus; nec enim me pudet fateri nescire, quod nesciam; certum est, animum in statu activitatis positum continenti cogitatione versari, quin in manu nostra sit, ejus energiam ita suspendere, ut queat omni penitus cogitatione privari.

CAPUT ULTIMUM.

De Anima Brutorum.

577 Quærenti mihi, multumque & diù cogitanti, quam via præsentem de anima brutorum tractationem arriperem, controversiamque resolverem; tot tantæque difficultates animo obversabantur, præsertim ab recentium philosophorum lætione, ut animum prorsus desponderem, non veritatis tantum assequendæ, quod numquam fore speravi, verum etiam magis probabilia inveniendi. Quamobrem aut silentio premere hujusmodi inquisitionem putabam magis expedire; aut pauca de argumento præfatus, illa perbrevis sententiâ discedere:

*Corpora Brutorum, quæ sive carentia sensu,
Sive instructa putes, mirare, & Numen adora.*

Et quidem eruditus Antonius Nicolajus postquam omnia qua hæcenus disputata sunt, more suo doctè collegisset, rem desperatam esse pronunciat, problema resolvere (tom. 2. læt. 13. in Gen.) Ne tamen jejunam nostram juventutem in hac metaphysica disputatione dimittamus, ea, quæ ab empyrica parte habemus probabiliora, exponemus; cetera historicè magis, quam disputantes dabimus.

578 Ad opiniones quod attinet diversas, ferè dici posset, quemlibet auctorem novam quamdam sententiam proponere; aded diversæ sunt viæ quibus incedunt, quamquam opinionem ab aliis promotam defendant. Ceterum ad quinque classes commodè refetri posse observat Tamagna; imò ad duas, ut statim dicemus, reduci deberent. Alii spiritualement substantiam cum prælaudato auctore esse propugnant; peripatetici substantiam materialem ex ipsa materia educunt, ac instinctu quodam præditam; alii vero tenus ab his dissidentes, substantiam corpoream existimant; a quibus tamen si quid exprimere velis, quod clarius, ac distinctius hujusmodi substantiæ corporeæ notionem exponat, fortassè nihil aliud dicent, quam modificationem esse materiæ: per hos autem dies vulgatiores illa

est